

Beleggen in gebakken lucht

Na de piramidespelen, de krasloten en Carisma-posters heeft zich een nieuwe gekte aangediend in Nederland: de beleggingskoorts. Dit keer gaat het echter om een serieus 'kansspel' met betere garanties op succes. Hoewel deze week een forse daling van de koersen te zien gaf, blijft de beurs overwegend optimistisch. Het gaat immers goed met de economie en niets wijst erop dat de beurskoersen op korte termijn zullen gaan dalen. Maar waar zijn de speculatiewinsten en groeicijfers nu eigenlijk op gebaseerd?

Door ARJAN OTTEN

Het credo 'werk, werk, werk' van het paarse kabinet lijkt maatschappelijk met 'geld, geld, geld' te worden beantwoord. Steeds meer mensen weten de weg naar de aandelenmarkt te vinden. Op dit moment telt ons land al meer dan een miljoen particuliere beleggers, waarvan eenderde pas sinds 1994 belegt. Vanaf het begin van dit jaar is hun vermogenswinst opgelopen tot zo'n 170 miljard gulden.

Dat bedrag, wat in ruim een half jaar verdiend is, komt nagenoeg overeen met het netto jaarsalaris van alle werknemers in Nederland tezamen. Beleggen blijkt dus een uiterst lucratieve bezigheid te zijn. Het genereert extra inkomsten, waarmee vervolgens weer meer geconsumeerd kan worden. Meer consumptie betekent meer productie en dus meer werkgelegenheid. Daarmee is de cirkel rond. 'Werk, werk,

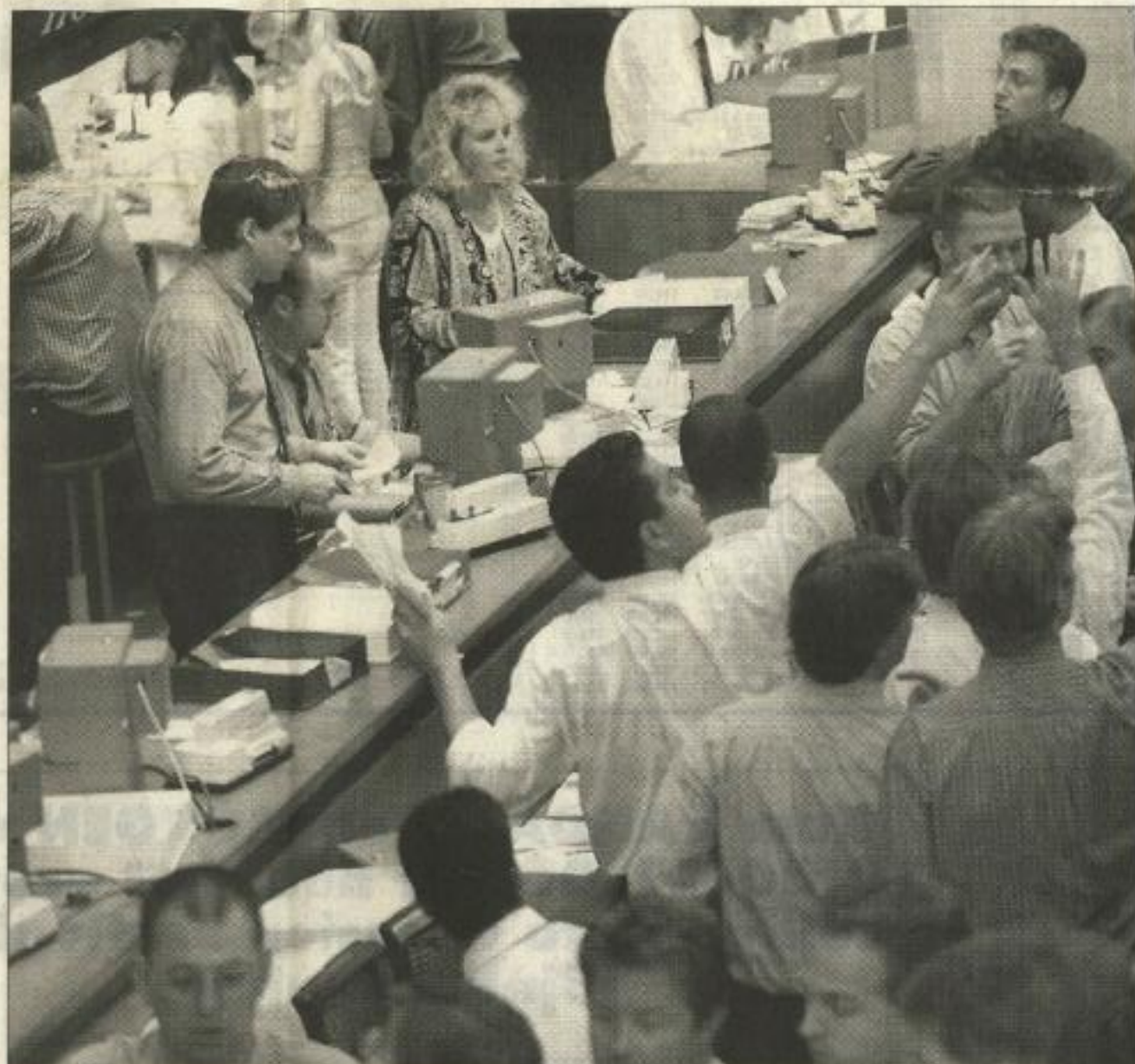
werk' lijkt zich kortom prima te verhouden met 'geld, geld, geld'. Juist in dit circulaire groeimodel van 'productie ♦ consumptie ♦ productie' schuilt een van de meest fundamentele tekortkomingen van de economische theorie. In werkelijkheid functioneert een economie namelijk niet als een zichzelf 'voedend' systeem. Om dit systeem draaiende te houden is een voortdurende input van onder meer natuurlijke hulpbronnen noodzakelijk. Aan de andere kant ontstaan door het gebruik en verbruik van deze hulpbronnen afvalstoffen en emissies. Het economisch systeem kan met andere woorden niet los worden gezien van de eindige voorraad natuurlijke hulpbronnen op aarde en het beperkte regenererend en assimilerend vermogen van ecosystemen.

De enorme speculatiewinsten die met het beleggen kunnen worden geïncasseerd, vormen een morbide afspiegeling van het circulair functionerend economisch systeem. Het geld dat wordt belegd groeit als het ware vanzelf. Hetzelfde fenomeen doet zich voor bij het sparen, alleen in minder extreme mate. Iedereen kent wel het voorbeeld van de groei van spaartegoeden. Een aanvankelijke inzet van zeg 10.000 gulden levert bij een jaarrenté van vier procent na tien jaar al zo'n 15.000 gulden op. Daarna zet de groei stevig door: ruim 71.000 gulden na vijftig jaar en meer dan een half miljoen na honderd jaar. De snelheid waarmee het geld groeit is exponentieel.

Kenmerkend voor exponentiële groei is dat de verdubbelingstijd steeds korter wordt. Het imaginaire karakter van exponentiële groei kan worden verduidelijkt door een stuk papier veertig keer achter elkaar dubbel te vouwen. Hoewel dit praktisch gezien een onmogelijke opgave is, blijkt de dikte van het papier na veertig keer vouwen van de aarde tot de maan te reiken.

Het misleidende van de aandelenhandel is verder dat de fysieke aspecten van productie en consumptie volledig aan het zicht zijn onttrokken. De handel in aandelen is een dermate 'klinisch' gebeuren dat maar weinig kopers stil lijken te staan bij de milieugevolgen van hun aankoop. Financiële criteria wegen traditioneel zwaarder dan ethische of ecologische criteria. Een extra probleem daarbij is de ruimtelijk-economische flexibiliteit en fragmentatie van het moderne bedrijfsleven, wat de controle op de handel en wandel ernstig belemmert. Gelukkig neemt de belangstelling voor ethisch en ecologisch verantwoord sparen en beleggen toe, evenals de mogelijkheden en garanties die instellingen hiervoor bieden.

De mythe van het groeiende geld en de aanhoudende koersstijgingen wordt pas duidelijk wanneer deze wordt afgezet tegen de wijze waarop ecosystemen zich ontwikkelen. Ecosystemen kunnen zich slechts ontwikkelen onder invloed van zonlicht. In feite is dit ook de enige manier – afgezien van andere duurzame energiebronnen – waarop groei op

Opwinding op de Amsterdamse beursvloer.

Foto: ANP

onze planeet plaats kan vinden. Alle andere vormen van groei zijn slechts van tijdelijke aard omdat gebruik wordt gemaakt van niet-vernieuwbare voorraden.

De voorraad natuurlijke hulpbronnen op aarde bestaat grotendeels uit afzettingen van bio-

massa, die zich in de loop van vele honderden miljoenen jaren heeft kunnen ontwikkelen onder invloed van zonlicht. Binnen afzienbare tijd – geschat wordt zo ergens halverwege de volgende eeuw – zullen deze voorraden zijn opgebruikt. We dienen ons dus serieus af te vragen of de ex-

ponentiële groeicijfers die de financiële markten ons blijven voorspiegelen niet een beetje geflatteerd zijn.

Drs. A.J.H. Otten is milieukundige en planoloog aan de School voor Omgevingswetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen